

Dr Gönczöl Katalin egyetemi docens /ELTE/:

Engedjék meg, hogy a Btk. tervezett módosításai közül csak a közérdekű munka bevezetéséről szóljak. Szeretném leszögezni, hogy a bűnismétlés megelőzése, a végrehajtható szabadságvesztések csökkentése szempontjából elvileg hasznos és célszerű büntetési formának tartom a kizárólag a köz javára, a szabadidő tehére, ingyen végeztethető munkát. Azokban az országokban, ahol ezt a büntetést már viszonylag széles körben alkalmazzák, kedvezőek a tapasztalatok. Angliában és Svédországban, ahol alaposabban volt módom tanulmányozni a helyzetet, kettős céllal hívták életre a jogintézményt: a végrehajtható szabadságvesztések csökkentése, valamint a hatékonyabb individualizáció megvalósítása érdekében. Ahhoz azonban, hogy ez az új jogintézmény az eredeti célokkal megegyező módon integrálódjon a büntető joggyakorlatba, hosszas - a közvélemény alakítását is szem előtt tartó - előkészítő és szervező munkára volt szükség. A jogalkotói szándéknak megfelelően el kellett érni ugyanis, hogy a közvélemény teljes nyilvánossága előtt végrehajtott büntetéssel az elrettentetés és a nevelés hatásai egyaránt érvényesüljenek. Az egyéniesítés érdekében a hivatásos pártfogó felügyelőknek fel kellett deríteni a nyomozás során a bűnelkövetők személyi körülményeit, munkaviszonyát, családi körülményeit, életmódját, közösséghez való viszonyát, rossz, antiszociális szokásait stb. Csak hivatásos pártfogó felügyelők véleménye és kifejezett támogató javaslata birtokában rendelheték el a bíróságok a közérdekű munkát olyan bűncselekmények elkövetőivel szemben, akikre egyébként rövid tartamú szabadságvesztést alkalmaztak volna. Nem volt elrendelhető alkoholista életvezetésű, kábítószer-függőviszonyba került személyiséggel, továbbá szexuális bűncselekményt elkövetőkkel szemben. Elrendelhető volt viszont a munkára fizikailag, egészségileg alkalmas fiataalkorú bűnelkövetővel szemben. A közérdekű munka jellegének az említett országokban illeszkedni kell

a bűncselekmény és az elkövető társadalomra veszélyességéhez. Hisznek abban, hogy csak ilyen módon érhető el a büntetés speciális preventív célja. Ezért például az ittas, garázda járművezetőt közmunka címén beteghordóként vagy takarítóként alkalmazzák sebészeti traumatológiai osztályokon, a közterületen romboló, garázdálkodók közmunka címén parkosítanak, közterületen kerétkednek, a vagyon elleni bűncselekményt elkövetők szociális segítő munkát végeznek elesett, idős személyek háza körül. A büntetések végrehajtásáról a hivatásos pártfogó felügyelők gondoskodnak, minden elítéltről írásos véleményt készítenek a bíróságok számára.

Ezeknek - a röviden ismertetett - tényeknek az alapján talán érthető, hogy miért tartom aggodalmasnak a közérdekű munka közeli jövőben történő meghonosítását. Mindenekelőtt hiányolom a közvélemény megfelelő előkészítését az új büntetési forma iránti "fogadókészség" megteremtésére. Nálunk nincs megfelelő tradíció az ilyen típusú büntetési formáknak a hatékony megvalósítására. Ezt bizonyítja a javító-nevelő munka végrehajtási gyakorlata során kialakult tapasztalat, nevezetesen, hogy a közösségi nevelés koncepcióján alapuló büntetési intézmény a gyakorlatban a részletekben fizetett pénzbüntetésre degradálódott. Vannak viszont jól érzékelhető hagyományaink arra, hogy közvéleményünk nem a bűnelkövetőkre, hanem a már eljárás alatt álló "lebukottra" vet követ és stigmatizációval "segíti" azok perifériára sodródását. Ez utóbbi mechanizmusnak a bűnismétlést serkentő hatását a szakmai közvélemény jól ismeri.

Nem bizom abban, hogy a közmunka meghonosítása során a büntető jogpolitika irányítói képesek lesznek megteremteni a szervezeti feltételeket. A hivatásos pártfogók szerepét a büntetés-kiszabás előkészítésében és a büntetésvégrehajtásban a célszerű jogalkalmazás nélkülözhetetlen előfeltételének tartom. A jelenlegi gazdasági helyzetben viszont nem látok reményt arra, hogy a hivatásos pártfogó felügyelők köre bővíthető lenne. /Pedig pusztán gazdaságossági megfontolá-

sok is a létszámemelés mellett szólnak. Működte-
tésük a bűnismétlés megelőzése terén lényegesen
olcsóbb, mint a büntetésvégrehajtási intézetek
fenntartási költségei./

A fentiekben részletezett szervezeti feltéte-
lek megteremtésének hiánya, valamint a tervezett
törvényi megfogalmazás hiányosságai miatt nem lát-
tom biztosítva, hogy a közmunka meghonosítása va-
lóban a hatékonyabb individualizációt szolgálná.
Elvileg bármely folyamatosan üzemelő állami vagy
szövetkezeti tulajdonban lévő munkahelyen elren-
delhető az új büntetés végrehajtása. /BV tvr.
módosításáról szóló tervezet 9.§ /2/ bek./ Ez a
technikailag pontos, de a speciális prevenció,
különösen az individualizáció szempontjából hiá-
nyos megfogalmazás a konkrét büntetési forma al-
kalmazását tekintve jogbizonytalanságot eredmé-
nyezhet. Nem könnyíti meg a jogalkalmazó helyze-
tét annak felismerésében sem, hogy e konkrét, új
büntetési nem bevezetésével milyen célokat kell
szolgálni. Hiszen a bűncselekmények olyan hete-
rogén körével szemben tartja a tervezetet alkal-
mazhatónak, amelynél határozott célkitűzés már
nehezen fedezhető fel. A segítségnyújtás elmu-
lasztása, a garázdaság, az árdrágítás, az orgá-
daság, a jármű önkényes elvétele bűncselekmények-
nél a közérdekű munka alkalmazása során gondosan
és célzottan megjelölt munkahely és munkavégzés
esetén a speciális prevenció és az individualizá-
ció célkitűzéseit elérhetőnek tartom. Nem tartom
megalapozottnak a szemérem sértés, a közszemérem
megsértése és a visszaélés okirattal bűncselekmé-
nyeinek büntetéseként.

A közrend és a közbiztonság védelme, a bűn-
tetés iránti bizalom megerősítése érdekében ki-
zárnám e büntetési nem alkalmazását az alkoholis-
ta, a kábítószer-függő, a bűnismétlő, de különö-
sen a súlyosabb bűncselekményekben visszaeső el-
követők esetében. Kifejezetten célját tévesztett
intézkedésnek fogható fel a közérdekű munka al-
kalmazása olyan személlyel szemben, aki egyébként
gyermekgondozási segélyben részesül. /Bv. tvr.
tervezet 9.§. /4/ bekezdés./

Más szempontból helyteleníthető a közérdekű

munka bevezetése a szigorított őrizetből feltéte-
lesen szabaduló, tehát többszörös visszaesőkkel
szemben. A kutatási eredmények azt bizonyítják,
hogy a fent említett elkövetői kör alacsony is-
kolai végzettségű, többségében szakképzetlen és
szociálisan azért is hátrányos helyzetű, mert a
többszörös büntetett előéletük miatt a családtól
elszakadtak, szociálisan fokozottan a perifériára
sodródtak. Reintegrációjuk során egyforma súllyal
kell alkalmazni az ellenőrzést, a bűnismétlés fi-
zikai megakadályozását célzó intézkedéseket a szo-
ciális biztonság minimumának megteremtésével. Ez
utóbbi, mint ismeretes, az új gazdasági feltéte-
lek között egyre nehezebb. Számukra egyre kevés-
bé van már ma is munkahely, még kevésbé lakhely.
Kevés a remény arra, hogy a bűnismétlés megelőzé-
sét szolgáló munkahelyek és átmeneti szállások
a jelenlegi gazdasági helyzetben létrehozhatók.
Munkanélküli, létminimummal alig rendelkező sza-
badulók számára a közérdekű munkát elrendelni ér-
telmetlen és elvileg sem helyeselhető. Hiszen ez
csak az értelmetlen megtorlás fokozását jelente-
né, a perifériára sodródást erősítené és így a
bűnismétlésre való "hajlam" továbbfejlődése irá-
nyába hatna. Ez pedig 1987-ben nem lehet jogal-
kotási cél.